

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

 skolfam

"JAG VILL KLARA SKOLAN!"

Skolfam - en arbetsmodell för att ge alla barn samma
möjligheter att gå ut skolan med godkända betyg

"JAG VILL KLARA SKOLAN!"

Skolfam - en arbetsmodell för att ge alla barn samma möjligheter att gå ut skolan med godkända betyg

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

Stiftelsen Allmänna Barnhuset december 2024

Döbelnsgatan 50
113 52 Stockholm

Org.nr: 802000-1072
Tel: +46 8 679 60 78
info@allmannabarnhuset.se

ISBN: 978-91-86759-69-8

Rapporten finns att ladda ned på www.allmannabarnhuset.se

SKOLFAM-TEAMET

PSYKOLOG

SPECIALREPRESENTANT

BARNSEKRETERARE

FAMILJEHEMSEKRETERARE

T

DAGOG

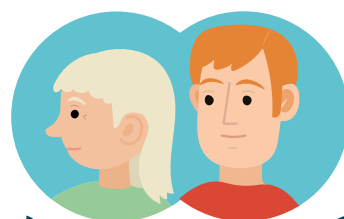
BARN

FAMILJEHEM

SKOLA

VÅRDNADSHAVARE
(om möjligt)

Barnets rätt till utbildning i samhällets vård

Samhällsvårdade barns rättigheter är en av grundbultarna i Stiftelsen Allmänna Barnhusets arbete och en fråga som vi arbetat med i närmare 400 år. Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse som etablerades redan 1633. Enligt reglementet har vi tre tydliga uppdrag; forskning, metodutveckling och kunskapsspridning. Metodutveckling sker i nära arbete med kommuner och regioner, till exempel i rollen som nationell samordnare för Skolfam. Med hjälp av Skolfam vill vi säkerställa att barn och unga i familjehem ska få riktigt goda chanser att lyckas i livet. Detta är fullt möjligt. Skolfam kan göra skillnad på riktigt.

Barnkonventionen är lag och då har Sverige ansvar att omsätta den i praktiken enligt artikel 4 och 2. Det får inte vara ojämnt och bero på var man bor och växer upp. Några identifierade områden som måste stärkas kring barnets rättigheter i samhällsvård är: Barnets rätt till information, delaktighet, hälsa, utveckling och utbildning. Med hjälp av Skolfam kan dessa rättigheter genomföras i praktiken, för varje enskilt barn som är placerat i familjehem.

Skolfam rimmar väl med intentionerna för den nya socialtjänstlagen då det är en förebyggande och kunskapsbaserad insats. Den bygger på samverkan och har hög delaktighet av barnet.

Vår förhoppning är att den här rapporten ska inspirera till en gemensam förändringsresa med Skolfam som utgångspunkt. Tillsammans kan vi göra skillnad och flytta fram frågorna kring barn och unga i samhällets vård.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Innehåll

Inledning	6
Barnkonventionen	7
Skolfam – bakgrund och uppstart	9
Samhällsvårdade barn i Sverige	10
Samhällsvårdade barns skolresultat	11
Skolfam	13
Samarbete för att maximera barnets potential	13
Styrning och organisation	15
Kvalitetssäkring	15
Forskning och studier	15
Resultat av Skolfam 2023	17
Andel behöriga till gymnasiet 2023	17
Effekter av Skolfam som inte mäts	19
Skolfam framåt	20

Inledning

”Jag vill klara skolan” uttrycker ett barn som fått insatsen Skolfam. Skola och utbildning är en grundläggande rättighet för alla barn. En lyckad skolgång är också en av de viktigaste faktorerna för en god hälsa och utveckling och en av de viktigaste skyddsfaktorerna mot olika typer av ogynnsam livsutveckling, missbruk och kriminalitet för barn i samhällets vård. Men trots att vi vet detta fortsätter samhällsvårdade barn att prestera betydligt sämre i skolan än andra barn, familjehemsvårdade barn är inget undantag.

Skolfam är ett verktyg för kommuner att stärka skolresultaten för barn i familjehemsvård, säkerställa en likvärdig skolgång för alla barn och samtidigt leva upp till skolans kompensatoriska uppdrag och socialtjänstlagens krav på trygghet, jämlikhet och aktivt deltagande i samhällslivet. Skolfam är också ett verktyg för stater och kommuner att leva upp till Barnkonventionens mål om varje barns lika värde, barnets bästa, rätt till liv, utveckling och utbildning.

Skolfam är efter 20 år en etablerad arbetsmodell i Sverige. Det är en långsiktig insats som kontinuerligt åtföljts av vetenskapliga utvärderingar. Resultaten har varit och fortsätter vara positiva. De årliga kvalitets- och resultatenkäterna visar tydligt att de barn som får Skolfam i betydligt högre grad når behörighet till gymnasieskolan än vad som är fallet för familjehemsplacerade barn som inte fått insatsen. Utsagor från barn, familjehem, skolpersonal och socialtjänst bekräftar att Skolfam bidrar till bättre skolresultat för de barn som behöver det allra mest.

I arbetsmodellen ingår att se till helheten i barnets situation. Skolfam utgår från barnets individuella kognitiva, sociala och pedagogiska förutsättningar för att med dessa som grund bedöma barnets potential och vilket stöd som behövs för att nå denna. Bedömningen av elevens förutsättningar för goda skolresultat baseras på såväl kunskaper som kognitiva och psykosociala eller andra förutsättningar, i en samlad bedömning.

Det finns förstås även utmaningar. Bland annat är lagstiftningen otydlig vilket påverkar kommuners och regioners möjligheter att samverka och ta gemensamt ansvar för samhällsvårdade barns skolresultat. Lagstiftningen behöver ändras, samtidigt finns det kommuner som i sin samverkan lyckats med att samarbeta trots otydligheteten. De stora vinster som Skolfam innebär både för det enskilda barnet och för samhället i stort, barnets bästa och barnets rätt till utbildning har i dessa fall varit tillräckligt starka incitament för att hitta lösningar.

Idag erbjuds tio procent av familjehemsplacerade barn Skolfam. För att säkerställa placerade barns rätt till en likvärdig utbildning måste fler barn få tillgång till Skolfam och den investering i deras liv här och nu och i deras framtid som det innebär.

"Skolfam har belyst och synliggjort elevens styrkor och behov som vi sedan arbetat ifrån. Eleven har växt enormt under sina tre år på högstadiet hos oss vilket säkert Skolfam varit delaktiga i"

- Lärare om Skolfam

Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) antogs av FN 1989. Sverige anslöt 1990 och sedan den 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som svensk lag. Barnkonventionen ska ses som en helhet och artikel 4 ska beaktas i genomförandet av samtliga rättigheter i konventionen. Av artikeln framgår att varje konventionsstat ska vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter ska konventionsstaterna till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser för att vidta sådana åtgärder. Särskild uppmärksamhet ska riktas mot de mest missgynnade grupperna. I Barnkonventionen finns även fyra grundprinciper som är vägledande för tolkningen av konventionen och även har en egen självständig betydelse.

Dessa principer är:

- icke-diskriminering (artikel 2.1),
- barnets bästa (artikel 3.1),
- barnets rätt till liv och utveckling (art. 6),
- barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade (art. 12).

Vidare framgår av artikel 20 att barn som av olika anledningar inte kan bo kvar i sin hemmiljö har rätt till skydd och stöd från staten. En stat ska enligt artikeln säkerställa omvårdnaden för ett sådant barn. Barnets rätt till utbildning behandlas i artikel 28 och i artikel 29 uttrycks vad utbildningen ska syfta till.

Rättigheterna i Barnkonventionen omfattar alla barn. Enligt artikel 2.1 i Barnkonventionen ska konventionsstaterna respektera och tillförsäkra varje barn inom sin jurisdiktion de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ursprung, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.

I den allmänna kommentaren om genomförandet av Barnkonventionen konstaterar FN:s kommitté för barnets rättigheter (Barnrättskommittén) att artikel 2 inte innebär att alla barn ska behandlas exakt lika. Skyldigheten att inte diskriminera barn kan kräva särskilda åtgärder för enskilda eller grupper av barn så att deras rättigheter blir tillgodosedda.¹

I sin allmänna kommentar om utbildningens mål uttrycker Barnrättskommittén att artikel 28 fokuserar på konventionsstaternas skyldighet att inrätta utbildningssystem och att garantera att dessa är tillgängliga. I artikel 29.1 fastställs den individuella och subjektiva rätten till en bestämd kvalitet på utbildningen. Målet med utbildningen ska enligt barnrättskommittén vara att utveckla det enskilda barnets personlighet, anlag och färdigheter med hänsyn till det faktum att varje barn har unika egenskaper, intressen, färdigheter och behov av lärande.²

1. CRC/GC/2003/5, punkt 12.

2. CRC/GC/2001/1, punkterna 9 och 10.

Barnrättskommittén lyfter också gällande utbildningens mål att grundläggande färdigheter inte bara handlar om att kunna läsa, skriva och räkna, utan också om livskunskap som att kunna fatta övervägda beslut, lösa konflikter utan våld, samt att utveckla en hälsosam livsstil, goda sociala relationer, ansvar, kritiskt tänkande, kreativa anlag och andra färdigheter som ger barn de verktyg som behövs för att kunna utnyttja sina möjligheter i livet. Kommittén uttalar också att diskriminering på någon av de grunder som anges i artikel 2 i konventionen, vare sig den är öppen eller dold, kränker barnets mänskliga värdighet och kan undergräva eller omintetgöra barnets förmåga att dra nytta av utbildningsmöjligheterna.³

Att samhällsvårdade barn som grupp presterar betydligt sämre i skolan än andra barn pekar på att de inte har samma möjligheter till skola och utbildning som andra barn. Stat, regioner och kommuner har därmed ett ansvar gällande att kompensera för brister och säkerställa dessa barns rätt till en god och likvärdig utbildning och skolgång.

Har varit en helt nödvändig insats. Att ha svåra trauman med sig är svårt för skolan att förstå, hur det kan ge uttryck i skolarbetet och lärandet.

- Familjehemsförälder om Skolfam

Skolan har också ett uttalat ansvar för att kompensera för de olika förutsättningar som barn har. Skolans kompensatoriska uppdrag hänger ihop med Barnkonventionen. I praktiken finns fortfarande mycket kvar att göra. Skolinspektionens granskningar pekar bland annat på att analyser av skillnader mellan olika grupper barn och deras förutsättningar och skolresultat sällan genomförs samt att det ofta krävs kraftfulla insatser, som pågår över tid, för att åstadkomma nödvändiga förändringar.⁴

Barnrättskommittén har nyligen granskat hur väl Sverige lever upp till Barnkonventionen. I mars 2023 lämnade kommittén sina rekommendationer till Sverige. I förhållande till utbildning rekommenderar Barnrättskommittén bland annat att Sverige säkerställer att barn i missgynnade grupper, inklusive barn i samhällsvård, har lika tillgång till god utbildning, till exempel genom att tilldela de resurser som krävs för att säkerställa en god och tillgänglig offentlig utbildning samt minska och förebygga antalet barn som hoppar av och är frånvarande från skolan, baserat på en analys av de bakomliggande orsakerna.⁵

Skolfam utgår som modell från Barnkonventionen och varje barns rätt till en likvärdig utbildning säkerställs genom att modellen möjliggör för utföraren att ta hänsyn till och kompensera för de olika förutsättningar som samhällsvårdade barn har.

Vi märker att Skolfam har stor effekt genom att hela systemet blir snabbt mer medvetna om barnets svårigheter och styrkor och att barnet därför snabbt får rätt stöd.

- Skolpersonal om Skolfam

3. CRC/GC/2001/1, punkterna 9 och 10.

4. Skolinspektionen (2022), Årsrapport 2022, erfarenheter från inspektion.

5. CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 38 a-b.

Skolfam – bakgrund och uppstart

Skolfam startade som ett projekt kring skolgången för familjehemsplacerade barn i socialförvaltningen tillsammans med skol- och fritidsförvaltningen i Helsingborg.⁶ I början av 2000-talet såg den dåvarande enhetschefen för familjehemsvården, Gunilla Nilsson, ett stort behov av att ge samhällsvårdade barn stärkt stöd i sin skolgång. Projektet följdes och utvärderades vetenskapligt av bland annat Bo Vinnerljung och Eva Tideman. 2011 publicerades den första utvärderingen i en vetenskapligt granskad artikel⁷. Den visade goda resultat för barnen som ingick i Skolfam, både kunskaps- och utvecklingsmässiga.

Helsingborgs stad beslutade 2008, när projekttiden för det allra första Skolfam projektet gått ut att Skolfam skulle permanentas. Mellan åren 2005–2023 prövades Skolfam i 33 kommuner. Idag finns Skolfam som en permanent verksamhet i 20 kommuner med 42 team. Skolfam har vid ett flertal tillfällen utvärderats av kommuner och forskare, utvärderingarna har visat positiva resultat.⁸

Skolfam har belyst och synliggjort elevens styrkor och behov som vi sedan arbetat ifrån. Eleven har växt enormt under sina tre år på högstadiet hos oss vilket säkert Skolfam varit delaktiga i.

- Lärare om Skolfam

Regeringen har gett medel för samordning och spridning av Skolfam samt även av andra metoder för att stärka samhällsvårdade barns skolresultat i olika omgångar 2014 och 2021. Dessa satsningar har gett goda resultat bland annat i form av att nya kommuner har börjat använda Skolfam. 2017 genomfördes ett delaktighetsprojekt inom Skolfam med stöd av medel från regeringen. I projektet framkom att delaktighet för barn och unga är inbyggt i arbetsmodellen. Stiftelsen Allmänna Barnhuset inhämtade information både från profession, genom en enkätundersökning, och genom att lyssna till barn och unga.

Skolfam har även fått stöd via SKRs projekt ”Psynk” för att skapa en digital grundutbildning. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har tillsammans med befintliga kommuner i Skolfams nätverk ansvarat för samordningen av modellen. Nationellt har Stiftelsen Allmänna Barnhuset sedan 2013 ansvarat för finansiering, samordning, kvalitetsuppföljning och utveckling av modellen.

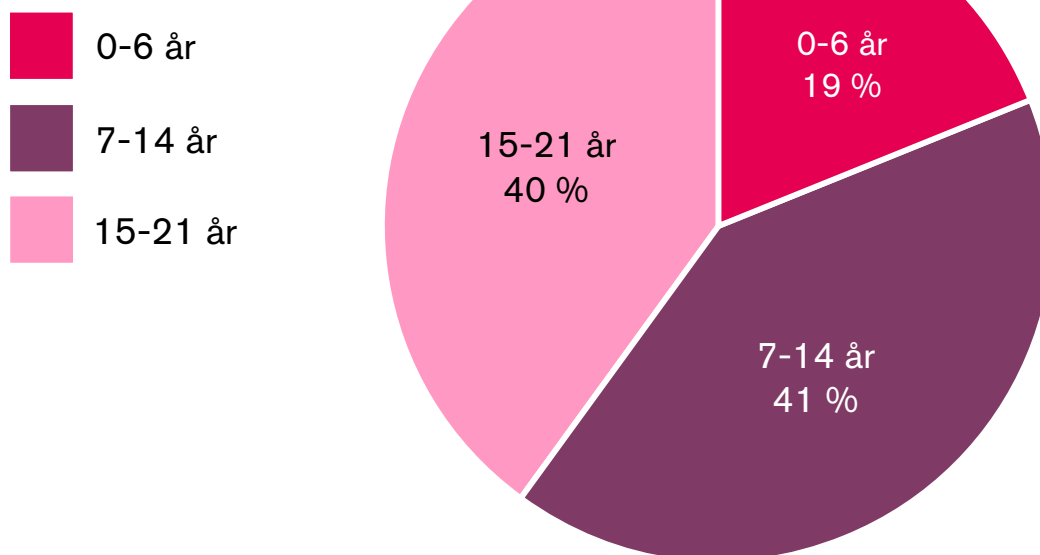
6. Skolfam Lägesrapport Helsingborg 2022.

7. Tideman, E., Vinnerljung, B., Hintze, K., & Aldenius Isaksson, A. (2011). Improving Foster Children's School Achievements: Promising Results from a Swedish Intensive Study. *Adoption & Fostering*, 35(1), 44-56.

8. Socialstyrelsen (2023). Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2022.

Samhällsvårdade barn i Sverige

Antal barn i familjehem i olika åldersgrupper 2022

Figur 1. Andel barn i familjemsvård i olika åldersgrupper 2022.⁹

Under 2022 fick totalt 26 500 barn och unga någon gång under året vård utanför hemmet. Majoriteten, 72 procent, av dessa barn bodde i familjehem. Fördelningen mellan flickor och pojkar var jämn.¹⁰

Diagrammet i figur 1 visar att 41 procent, alltså 7 942, av barnen i familjehem var i åldern 7–14 år, vilket är samma åldersintervall som de barn som ingår i Skolfam. Medelåldern hösten 2023 för alla barn i Skolfam var 11,5 år.

9. Socialstyrelsen (2023). Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2022.

10. Socialstyrelsen (2023). Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2022

Samhällsvårdade barns skolresultat

Den senaste siffran gällande familjehemsplacerade barns gymnasiebehörighet som finns att tillgå är från 2015, då hade cirka 56 procent av alla familjehemsplacerade barn behörighet till gymnasiet, 60 procent av flickorna och 52 procent av pojkarna.¹¹ Rikssnittet för alla barn var samma år 85,6 procent. Rikssnittet för behörighet till gymnasiet har legat stabilt, 2023 nådde 85 procent behörighet till gymnasiet (85,8 procent av flickor och 84,6 procent av pojkar).¹²

Skillnaden mellan barn i samhällsvård och övriga barn vad gäller utbildning och skolresultat ökar i takt med barnets stigande ålder:

- I årskurs 6 hade cirka 38,5 procent av de barn som placerats före tonåren låga eller inga betyg, vilket kan jämföras med 11 procent av barn som *aldrig* varit placerade.¹³
- I årskurs 9 hade 11 procent av barn som *aldrig* varit placerade inga eller låga betyg, jämfört med cirka 50 procent (34–65 procent) bland unga som varit placerade någon gång under uppväxten upp till 15 års ålder.¹⁴
- Av de barn som varit placerade hela årskurs 9 hade endast 33 procent en treårig gymnasieutbildning vid 20 års ålder. För barn som varit placerade någon gång under uppväxten var samma siffra 36 procent. För barn som *aldrig* varit placerade var motsvarande siffra 81 procent.¹⁵

Siffrorna ovan tydliggör hur skillnaden i skolresultat ökar i takt med barnets stigande ålder. För barn som aldrig varit placerade är antalet barn med inga eller låga betyg konstant, 11 procent i både årskurs 9 och 6. För placerade barn ökar däremot andelen som har inga eller låga betyg från årskurs 6 till årskurs 9 från cirka 38,5 procent till cirka 50 procent. Vi vet att betygen i årskurs 6 har ett starkt samband med betygen i årskurs 9.

Vet inte hur det hjälper mig. Men jag tror det har hjälpt lärarna, så då fick jag ju hjälp av lärarna.

- Barn om Skolfam

Det finns förstås flera orsaker till att samhällsvårdade barn presenterar så mycket sämre än andra barn i skolan. Vi vet att antalet placeringar påverkar barnets skolgång och har ett samband med låga betyg i årskurs 6. Trots detta kan barn i samhällets vård uppleva ett stort antal omplaceringar under sin uppväxt. Antalet placeringar hänger ihop med hur länge under uppväxten barnet varit placerat. Av långtidsplacerade barn har drygt 60 procent haft tre eller fler placeringstillfällen. Cirka 7–8 procent har haft tio eller fler placeringar.¹⁶ Det förekommer till och med att långtidsplacerade barn har upp till trettio placeringar.

11. Socialstyrelsen (2016). Individ- och familjesorg. Lägesrapport 2016.

12. Skolverket (2023). Slutbetyg i grundskolan – våren 2023.

13–14. Socialstyrelsen (2023). Instabilitet bland barn och unga placerade i heldygnsvård enligt SoL och LVU. Placeringsmönster t.o.m. år 2020 bland barn och unga födda 1990–2004.

15. Socialstyrelsen (2023). Individ- och familjeomsorg - Lägesrapport 2023.

16. Socialstyrelsen (2023). Instabilitet bland barn och unga placerade i heldygnsvård enligt SoL och LVU. Placeringsmönster t.o.m. år 2020 bland barn och unga födda 1990–2004.

Idag finns en modell som syftar till att säkerställa en obruten skolgång för placerade barn när placeringen medför skolbyte, Samverkan socialtjänst skola (SAMS). SAMS kan med fördel användas tillsammans med Skolfam. Där SAMS utgör en organisatorisk modell och Skolfam är en modell för hur individuellt stöd kan ges på ett systematiskt sätt.

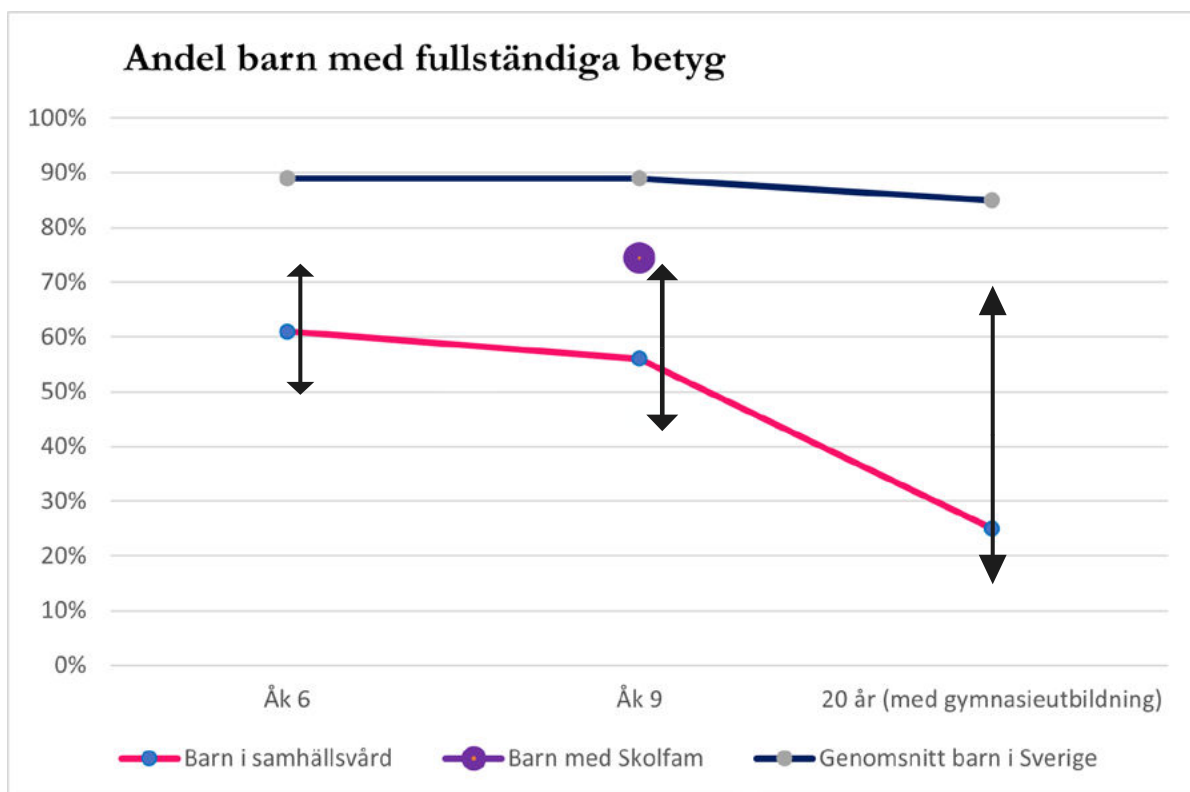
Våra resultat från Skolfam pekar på att skolresultaten förbättras och den negativa effekten av placeringen på barnets betyg minskar. Vi ser också tendenser till att antalet sammanbrott i placering minskar för barn som ingår i Skolfam (Se mer om resultaten nedan under Resultaten av Skolfam 2023).

Det var tack vare att Skolfam kom in som barnet var kvar i skolan och fick betyg.

- Familjehemsförälder om Skolfam

Pilarna i diagrammet illustrerar hur glappet mellan barn i samhällsvård och övriga barn ökar i takt med stigande ålder. Av diagrammet framgår också hur Skolfam kan kompensera och bidra till att minska den negativa effekt som placeringen har på barnets betyg.

Figur 2. Procentandel barn i samhällsvård och alla barn som har fullständiga betyg i årskurs 6, 9 och har gymnasieutbildning vid 20-års ålder, samt andel Skolfambarn som uppnått gymnasiebehörighet i årskurs 9.

Skolfam

Skolfam är en forskningsbaserad, manualstödd arbetsmodell för familjehemsplacerade barn i grundskolan där socialtjänst, skola och familjehem samverkar med fokus på att stärka skolresultat för barn i familjehem.

Syftet är att ge barnen samma rätt till utbildning och skolgång som andra barn, förebygga en ogynnsam livsutveckling och ge barnet bättre framtidsmöjligheter, hälsa och livschanser. Arbetet bygger på tvärprofessionell samverkan, förebyggande insatser, mätbarhet och uppföljning där barnets delaktighet står i centrum.

Målet med Skolfam är att barnen ska gå ut grundskolan med behörighet till gymnasiet. Något vi vet är en avgörande skyddsfaktor för att motverka senare problem och utanförskap.

Det är en styrka i att vi är flera professioner i Skolfam-teamet med olika perspektiv som kan arbeta tvärprofessionellt.

- Skolpersonal om Skolfam

Samarbete för att maximera barnets potential

Skolfams grundtanke bygger på styrkan i att alla de professioner som påverkar barnets utvecklingsmöjligheter jobbar tillsammans mot ett gemensamt mål – och med barnet i centrum. Skolfamteamet har i uppdrag att skapa förutsättningar för barnet att maximera sin inlärningspotential genom ett nära samarbete med barnet, barnets skola och familjehemsföräldrar.

Ett Skolfamteam består av psykolog, specialpedagog och barnets socialsekreterare samt familjehemssekreterare. De olika kompetenserna skapar en helhetsbild av barnet, dess styrkor och behov för att nå optimala resultat. Barnet sätts i fokus och arbetssättet är salutogent. Barnet behöver inte ha uppvisat några svårigheter för att ingå i Skolfam. Satsningen är förebyggande och vänder sig även till familjehemsplacerade barn som fungerar bra i skolan.

En viktig grund för Skolfam är samverkan mellan social- och utbildningsförvaltningen och modellen bygger på att förvaltningarna delar på ansvar för ledning och finansiering, även om det förekommer team där finansieringen är ensidig.

Barnets delaktighet i Skolfam är viktig. Varje barn medverkar alltid på sina egna villkor. Barn som är med i Skolfam har också inflytande över modellens arbetssätt och det individuellt anpassade stödet genom löpande avstämningar.

Jag tycker om att vara med på mötena för då lär jag mig mer av det jag behöver träna på.

- Barn om Skolfam

I arbetet med barnet följer Skolfamteamen fyra steg:

Kartläggning 1

Skolfams psykolog och specialpedagog börjar med att göra en kartläggning av barnets förutsättningar för lärande genom psykologiska och pedagogiska tester.

Analys, plan och uppföljning

Resultat från kartläggningen utgör, tillsammans med socialsekreterares, familjehemmets och skolans kunskaper om barnet, basen för att upprätta en Skolfamplan.

Kartläggning 2

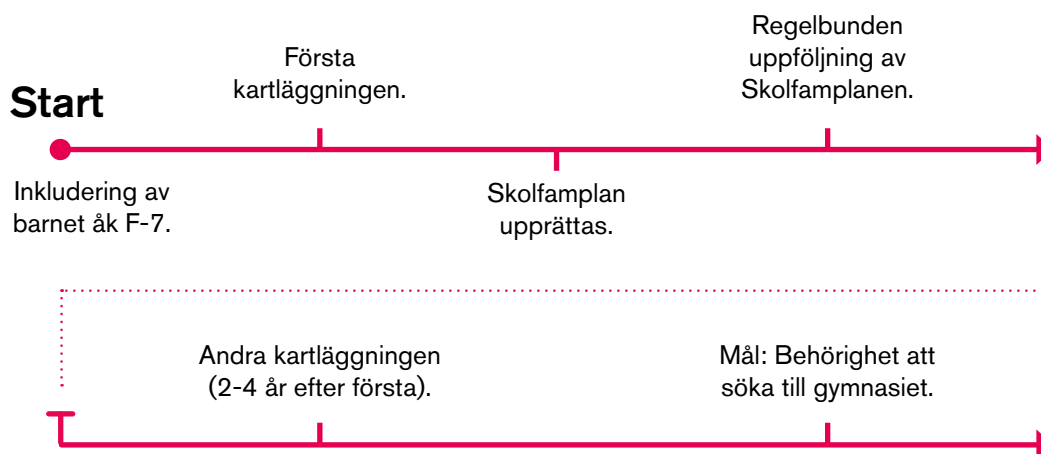
Efter två till fyra år görs en ny kartläggning för att utvärdera kognitiv och kunskapsmässig utveckling. Resultatet jämförs med den första kartläggningen och utgör underlag för det fortsatta arbetet under barnets grundskoletid.

Fortsatt uppföljning

En plan för fortsatt uppföljning under barnets grundskoletid tas fram i samråd mellan Skolfam och alla involverade parter.

Arbetsgången beskrivs mer ingående i manualen som finns tillgänglig på:

<https://allmannabarnhuset.se/skolfam/>

Styrning och organisation

Skolfams nationella samordning bedrivs och finansieras av Stiftelsen Allmänna Barnhuset, en statlig stiftelse för kunskapsspridning, forskning och metodutveckling inom området för barn i socialt utsatta livssituationer. Det operativa arbetet bedrivs av kommunernas egna team bestående av barnets socialsekreterare, familjehemssekreteraren, en psykolog och en specialpedagog.

Kvalitetssäkring

I kvalitetssäkringen av Skolfam ingår bland annat följande delar:

- Skolfamteamens medlemmar genomgår en certifieringsutbildning, en grundläggande utbildning om Skolfams målgrupp, utveckling och metodik.
- Årligen genomförs resultats- och kvalitetsenkäter i alla kommuner som ingår i nätverket. I enkäterna svarar teamen på frågor om organisation, antal barn i olika skeden, skäl till avslut i förtid och barnens behörighet till gymnasieskolan.
- Skolfamteamen genomför regelbundna utvärderingar av den egna verksamheten.
- Regelbundna regionala träffar anordnas där erfarenheter och lokala behov kan diskuteras.
- I modellen ingår att Skolfams teammedlemmar och chefer erbjuds att delta på utvecklingsdagar som anordnas årligen.
- Tillsammans med forskare, arbetsgrupper och Skolfams nationella styrgrupp revideras vid behov modellens styrdokument som består av en manual och ett ramverk.

Forskning och studier

Skolfam är en av de mest utforskade insatserna som finns inom den sociala barnvården. Från lokala utvärderingar av tidsavgränsade projekt¹⁷, till effektutvärdering med kontrollgrupp¹⁸. Två studier har genomförts som bygger på kartläggningsdata från Skolfam. I den första¹⁹ sammanställdes alla tillgängliga förstakartläggningar, och i den andra²⁰ jämfördes resultat från första- och andrakartläggningarna.

17. Tideman, E., Vinnerljung, B., Hintze, K., & Isaksson, A. A. (2011). Improving Foster Children's School Achievements: Promising Results from a Swedish Intensive Study. *Adoption & Fostering*, 35(1), 44–56; Tordön, R., Vinnerljung, B., & Axelsson, U. (2014). Improving foster children's school performance: a replication of the Helsingborg study. *Adoption & Fostering*, 38(1), 37–48.

18. Durbeej, N., & Hellner, C. (2017). Improving school performance among Swedish foster children: A quasi-experimental study exploring outcomes of the Skolfam model. *Children and Youth Services Review*, 82, 466–476.

19. Tordön, R., Bladh, M., Svedin, C. G., & Sydsjö, G. (2020). Challenging intellectual, behavioral and educational prerequisites for interventions aimed at school aged children in foster care. A compilation of Swedish test results. *Children and Youth Services Review*, 108, 104598.

20. Tordön, R., Bladh, M., Svedin, C. G., & Sydsjö, G. (2020). Challenging intellectual, behavioral and educational prerequisites for interventions aimed at school aged children in foster care. A compilation of Swedish test results. *Children and Youth Services Review*, 108, 104598.

21. Tideman, E., Vinnerljung, B., Hintze, K., & Isaksson, A. A. (2011). Improving Foster Children's School Achievements: Promising Results from a Swedish Intensive Study. *Adoption & Fostering*, 35(1), 44–56; Tordön, R., Vinnerljung, B., & Axelsson, U. (2014). Improving foster children's school performance: a replication of the Helsingborg study. *Adoption & Fostering*, 38(1), 37–48; Durbeej, N., & Hellner, C. (2017). Improving school performance among Swedish foster children: A quasi-experimental study exploring outcomes of the Skolfam model. *Children and Youth Services Review*, 82, 466–476; Tordön, R., Bladh, M., Svedin, C. G., & Sydsjö, G. (2020). Challenging intellectual, behavioral and educational prerequisites for interventions aimed at school aged children in foster care. A compilation of Swedish test results. *Children and Youth Services Review*, 108, 104

Studierna av Skolfam pekar på att de tydligaste positiva effekterna av insatsen syns i ett längre perspektiv. Det är alltså en insats som behöver vara långsiktig och pågå över längre tid för att effekten av den ska bli maximal.

Studier som undersökt effekten av de två första åren i Skolfam kommer till liknande slutsatser: små positiva effekter, i närheten till vad som kan anses signifikant säkerställt.²¹ Studerar vi däremot utfallet av hela insatsen Skolfam i form av andel behöriga till gymnasiet är bilden en annan med nästan 74,5 procent behörighet för barn i Skolfam 2023, vilket kan jämföras med ett snitt på cirka 56 procent för alla barn i familjehem.²² Slutsatsen här är att Skolfam som metod faktiskt fungerar riktigt bra, men:

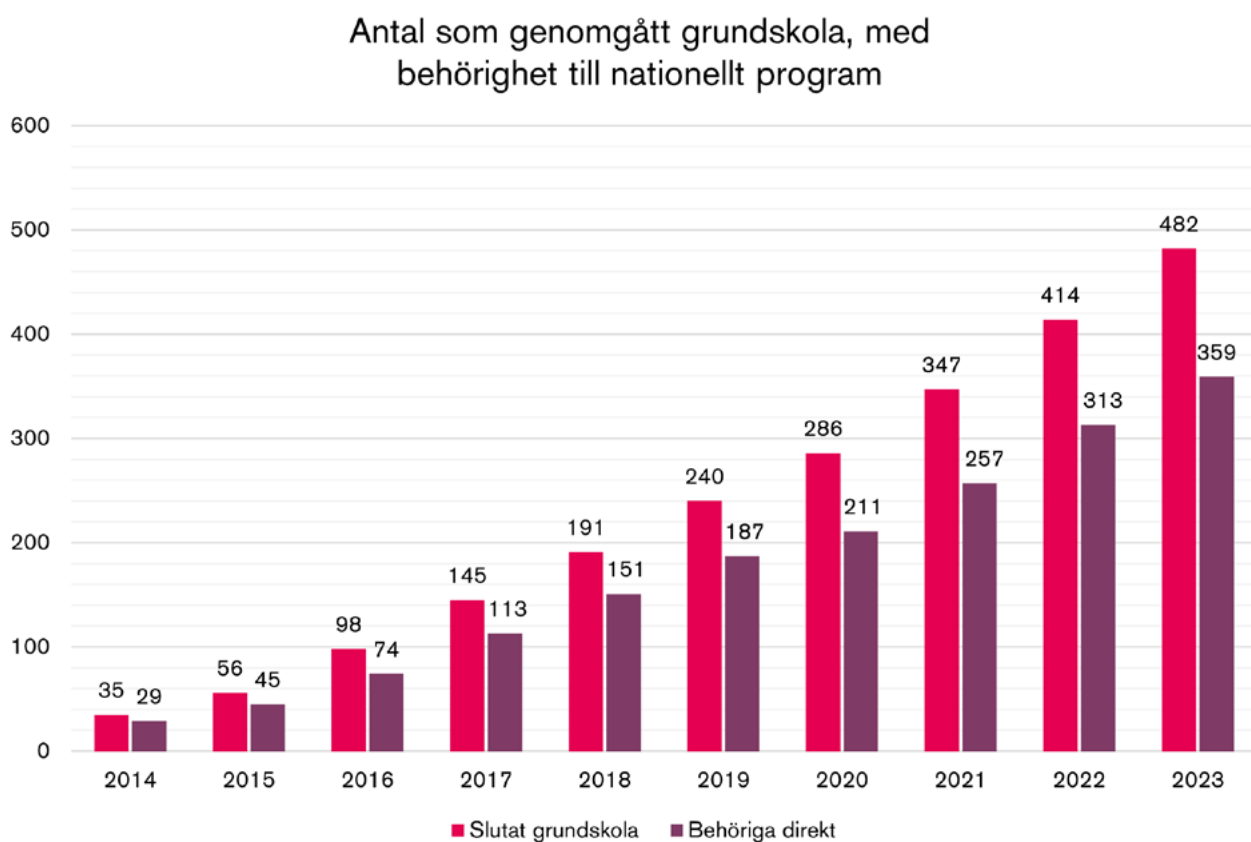
1. Skolfam ska inte ses som en quick-fix, det behöver pågå mer än två år, möjligtvis hela vägen till skolavslutningen i åk 9 för att ge avsedd effekt. Det är även viktigt att komma ihåg att två år ur ett skolperspektiv är en kort tid för att utveckla sina kunskaper, som kan ha utvecklats bristfälligt eller inte alls under många år. Då tar det i regel lika många år att vända utvecklingen.
2. Skolfam och övriga familjehemsvården påverkas av externa faktorer som vårdnadsöverflyttar, hemflyttar och lokalt beslutade kriterier för urval, prioriteringar och förtida avslut.

22. Socialstyrelsen (2016). Individ- och familjesorg. Lägesrapport 2016.

Resultat av Skolfam 2023

Resultaten från sammanställningen av resultats- och kvalitetsenkäterna från 2023 visar att av de 482 Skolfambarn som hittills har slutat grundskolan, hade 359 behörighet till åtminstone gymnasieskolans yrkesförberedande program direkt vid examen åk 9. Dessutom finns det ytterligare ett antal barn som efter lovskola eller ett extra år lyckats nå gymnasiebehörighet.

Figur 3. Antal barn som genomgått hela insatsen och slutat grundskolan, ackumulerade antal.

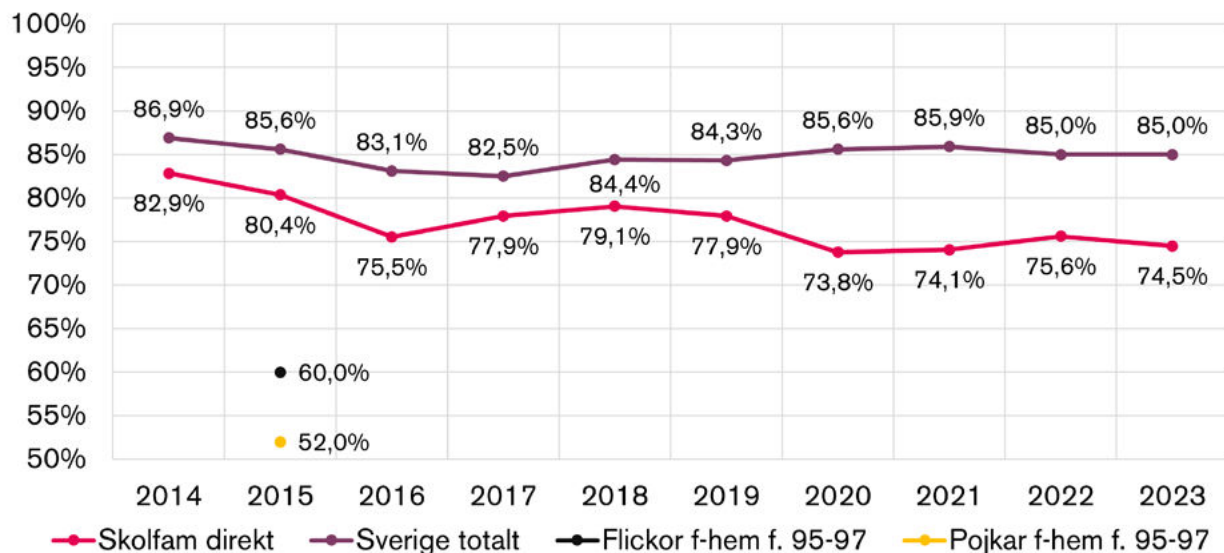
Andel behöriga till gymnasiet 2023

Officiell statistik av hur hög andel av gruppen barn i familjehem som uppnår behörighet till gymnasiet har inte publicerats sedan 2016 det är därför inte möjligt att presentera en i tid helt rättvis jämförelse av Skolfambarnens resultat i förhållande till andra barn i familjehem. Men siffror från Socialstyrelsens rapport *Individ- och familjesorg. Lägesrapport 2024* visar att gymnasiebehörighet för barn i samhällsvård (oavsett placeringsform) ligger stabilt på en låg nivå där ca två av fyra får gymnasiebehörighet, en markant skillnad till övriga barn i Sverige.

Mätt som andel (behöriga/slutar år 9) motsvarar resultatet 74,5 procent. Att jämföra med den generella siffran för barn i familjehem från 2016 enligt vilken cirka 56 procent hade behörighet till gymnasiet, 60 procent av flickorna och 52 procent av pojkarna.²³ Rikssnittet för alla barn samma år, 2015, var 85,6 procent och år 2023 nådde 85 procent behörighet (85,8 procent av flickor och 84,6 procent av pojkar).

I fem av Skolfamkommunerna är i år andelen barn med gymnasiebehörighet 85 procent eller mer, det vill säga i nivå med alla Sveriges grundskoleelever. I två kommuner når hela 92 procent av barnen gymnasiebehörighet, vilket är en bra bit *över* snittet för alla grundskoleelever.

Andel behöriga i jämförelse med rikssnittet

Figur 4. Andel behöriga i Skolfam jämfört med alla elever i Sverige (Skolverket, 2022) och pojkar/flickor i familjehem 2015, födda 1995–96 (Socialstyrelsen, 2016).

23. Socialstyrelsen (2016). Individ- och familjesorg. Lägesrapport 2016.

Effekter av Skolfam som inte mäts

Huvudsyftet med Skolfam är att barn i familjehem ska nå behörighet till gymnasiet i årskurs nio. Därav är det ett av de viktigaste måtten som samlas in och sammanställs på nationell nivå. Skolfam har positiv inverkan på långt fler faktorer än slutbetyg i nian. En fungerande skolgång leder inte bara till goda utbildningsmöjligheter det leder även till färre sammanbrott, och färre sammanbrott leder till bättre skolresultat, det är alltså ett dubbelriktat samband. Det är kanske omöjligt att säga vad som egentligen leder till vad, men det vi vet är att Skolfam ger ringar på vattnet och leder till positiva utfall inom många områden.

När vi har kunnat hjälpa till så familjehem och skola fått bättre kontakt, så har det medfört mycket bättre situation för barnet både i skolan och hemma.

- Socialsekreterare om Skolfam

Vi vet att en stabil skolgång främjar stabilitet i familjehemmet. Att minska antalen sammanbrott gynnar inte bara en stabil och trygg uppväxt för det enskilda barnet utan är också i högsta grad kostnadseffektivt. Även för de barn som inte når gymnasiebehörighet uppger teamens medarbetare att det i de allra flesta fall skett stora positiva förändringar både på det personliga planet och kunskapsmässigt. Eftersom vi inte med säkerhet kan säga hur utfallet skulle ha blivit för ett barn som inte når behörighet utan Skolfam är det svårt att mäta effekt som ligger utanför ramen för gymnasiebehörighet.

**Familjehem får mer fokus på förmågor än svagheter.
Familjehem upplever stöd i kontakt med skolan.
Socialsekreterare upplever ökad kunskap i förhållande till skolan - vad som kan förväntas i samverkan.
Skolfams förebyggande arbete har lett till att barn uppmärksammas mer i skolan.**

- Socialsekreterare om Skolfam

Skolfam framåt

För att säkerställa alla barns rätt till en likvärdig utbildning och skola krävs att hänsyn tas till varje barns egna förutsättningar och behov. Skolfam är en viktig del i statens och kommuners ansvar att uppfylla sitt kompensatoriska uppdrag och genomföra Barnkonventionen.

Resultaten av Skolfam 2023 visar att Skolfam fortsatt ger positiva effekter på samhällsvårdade barns skolresultat, modellen tar hänsyn till barnets individuella förutsättningar och fungerar kompensatoriskt. Där modellen införs, ses positiva förändringar som medför att de barn som får Skolfam och det samhälle de lever i, oavsett om vi räknar i valutan tid för barn, familjehem och medarbetare, eller om vi räknar investerade kronor i förhållande till framtida kostnader, får en nytta som överträffar kostnaden.

En socialsekreterare uttryckte i sin beskrivning av skillnaden mellan ärenden där barnet fått insatsen Skolfam och där barnet inte fått den följande: *"Ni är fantastiska! Det är som att ha en medhandläggare i alla ärenden, och det blir ett helt annat driv på skolmötena."*

Ett barn uttryckte sig så här: *"Äntligen förstår jag!"*.

En skola uttryckte: *"Vi önskar fortsatt samarbete med Skolfam. Vi önskar att Skolfam fanns i den egna kommunen, så fler elever som behöver kan få ta del av detta."*

Vi vet att Skolfam fungerar. Andel gymnasiebehöriga skolelever av de som genomgått och avslutat hela insatsen Skolfam är 2023 74,5 procent, jämfört med 56 procent som var referensen för alla barn i familjehem enligt Socialstyrelsen 2016.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset och kommunerna som står bakom arbetet, strävar efter att hela tiden utveckla, kvalitetssäkra och sprida modellen vidare till fler kommuner och fler barn i familjemsvården. Medarbetarna i Skolfam upplever dagligen de positiva resultaten av att barn börjar lyckas i skolan, blir uppmuntrade i olika möten med vuxna, samt delar glädjen när ett barn avslutar grundskolan med möjligheter till fortsatta studier. Barnen själva efterfrågar en längre insats som pågår efter årskurs 9.

Barn i samhällets vård är en av de mest utsatta grupperna i vårt samhälle. De presterar inte enbart betydligt sämre i skolan, de har också, som grupp, betydligt sämre psykisk och somatisk hälsa än andra barn. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser därför att modellen framöver behöver utvecklas och breddas. Vår förhoppning är att hela målgruppen, barn i familjehem, ska få möjlighet att ta del av insatsen och att erfarenheter från Skolfam kan användas för att utveckla framgångsrika insatser även för andra barn i samhällsvård. Vi ser också att Skolfam skulle behöva kompletteras med insatser som säkerställer samhällsvårdade barns hälsa på ett systematiskt sätt. En organisation för det skulle kunna byggas upp i samverkan med Skolfam eller separat. Vi ser också behov av att utveckla mellankommunala samverkansformer som möjliggör Skolfam även till barn som är bosatta i små kommuner.

Vi vet att tidiga och långsiktiga insatser är avgörande för barn i utsatta situationer. Vi ser dels ett behov av att inom ramen för modellen nå även yngre barn, dels, ett behov av att kunna följa barn under en ännu längre tid upp till gymnasieålder. Det finns redan idag kommuner inom Skolfam som når barn i förskoleålder. Dessa är viktiga initiativ som på sikt kan skalas upp och spridas till fler kommuner.

Vi vet att när ett barn får ett extra år av Skolfam så ökar barnets resultat. Detta bekräftar att Skolfam, precis som andra insatser, ger en större effekt ju tidigare den ges. Det är förhållandevis få barn i förskoleålder som placeras i familjehem, men för den gruppen skulle en insats göra att förutsättningar för att lyckas i skolan stärks. Därför tror vi på att utveckla Skolfam för barn i förskolan, ett Förfam. I det svenska skolsystemet sätts insatser dessvärre ofta in sent i skolgången, då gapet mot jämnåriga kamrater hunnit växa och misslyckandena blivit många. Detta är förstås ett svek mot barnet. Det är också olyckligt mot bakgrund av att vi vet att just tidiga misslyckanden i skolan har en negativ inverkan på hela barnets skolgång och därmed också förutsättningar att lyckas framöver i arbetslivet. Att ge barn möjlighet till tidiga framgångar kan vara av avgörande betydelse för att säkerställa varje barns rätt till en likvärdig skolgång, hälsa och utveckling.

Barn i samhällsvård har samma rätt till skola, utbildning, hälsa och utveckling som andra barn, ändå säkerställs inte deras rättigheter i samma utsträckning som för andra barn. Det är därför av avgörande betydelse att säkerställa att fler barn får tillgång till Skolfam och att modellen utvecklas och får ett bredare anslag.

”

De gör ett underbart arbete som ser vilka svårigheter barnet har och hur de ska hjälpa honom och skolan att samarbeta bättre efter barnets behov.

- Familjehemsförälder om Skolfam

"JAG VILL KLARA SKOLAN!"

Skolfam - en arbetsmodell för att ge alla barn samma möjligheter att gå ut skolan med godkända betyg

Skolfam som modell utgår från Barnkonventionen och säkerställer varje barns rätt till en likvärdig utbildning. Modellen möjliggör för utföraren att ta hänsyn till och kompensera för de olika förutsättningar som samhällsvårdade barn har.

Samhällsvårdade barn som grupp presterar betydligt sämre i skolan än andra barn vilket tyder på att de inte har samma möjligheter till skola och utbildning som andra barn. Vi vet att en avgörande skyddsfaktor för att motverka problem och utanförskap i vuxen ålder är att ge barn möjligheten att lyckas i skolan. Att främja en lyckad skolgång ska vara högst centralt och behöver göras genom att aktiv och medvetet förebygga skolmisslyckanden. Målet med Skolfam är att barnen ska gå ut grundskolan med behörighet till gymnasiet.

Skolfam är efter 20 år en etablerad arbetsmodell i Sverige. Det är en långsiktig insats som kontinuerligt åtföljts av vetenskapliga utvärderingar. Resultaten har varit och fortsätter vara positiva.

Den här rapporten består av en introduktion till Skolfams arbetsmodell samt en sammanställning av 2023-års resultat- och kvalitetsenkät som tydligt visar att de barn som får Skolfam i betydligt högre grad når behörighet till gymnasieskolan än vad som är fallet för familjehemsplacerade barn som inte fått insatsen. Såväl utsagor från barn, familjehem, skolpersonal och socialtjänst bekräftar att Skolfam bidrar till bättre skolresultat för de barn som behöver det allra mest.

För att säkerställa placerade barns rätt till en likvärdig utbildning måste fler barn få tillgång till Skolfam. Att investera i Skolfam är att investera i barnens liv, både här och nu och i deras framtid.

"Super att vara med i Skolfam!"

- Barn om Skolfam

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse med uppdrag att stödja metod- och kunskapsutveckling i syfte att stärka barn och ungdomar i socialt utsatta situationer. Vårt arbete utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, och fokuserar på att öka kompetensen hos professionella som möter barn, genom att utveckla och sprida kunskap från forskning och praktik. Vi driver egna utvecklingsprojekt, anordnar konferenser och seminarier samt ger ut rapporter i aktuella frågor.

www.allmannabarnhuset.se